

“Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά, Φώτα: έθιμα από όλη την Ελλάδα”

Από τους μαθητές του Δ2

Το Δωδεκαήμερο, δηλαδή τις δώδεκα μέρες από τα Χριστούγεννα μέχρι και τα Φώτα, η κάθε γωνιά της Ελλάδας γιορτάζει και διατηρεί μέχρι σήμερα έθιμα και παραδόσεις που έχουν επιβιώσει από τα βάθη των αιώνων. Το χριστουγεννιάτικο δέντρο και ο κοκκινοφορεμένος Αη Βασίλης ήρθαν “πρόσφατα” στη χώρα μας και αποτελούν έθιμα που υιοθετήσαμε από άλλες χώρες.

Ως χώρα της θάλασσας, η Ελλάδα είχε το έθιμο του στολισμού του караβιού... Έθιμο πανάρχαιο της ναυτικής πατρίδας μας, το караβι συμβολίζει την καινούργια πλεύση του ανθρώπου στη ζωή, μετά τη γέννηση του Χριστού. Έθιμο που υποχώρησε με το χρόνο, μπροστά σε αυτό του δέντρου, αλλά κανένας δεν δείχνει να το έχει ξεχάσει.

Το ελληνικό παραδοσιακό караβάκι αποτελεί παράδοση των παλαιών εποχών της χώρας μας, που τα παιδιά με αγάπη, χαρά και δημιουργικό νου κατασκεύαζαν τα παιχνίδια τους. Αποτελούσε, όμως, και ένα είδος τιμής και καλωσορίσματος στους ναυτικούς, που επέστρεφαν από τα ταξίδια τους.

Πριν από 50 χρόνια, δηλαδή έως και την πρώτη μεταπολεμική δεκαετία, συναντούσαμε το караβάκι σε πολλά ελληνικά σπίτια και στα χέρια των παιδιών που έλεγαν τα κάλαντα. Σύμφωνα με την κυρία Πολυμέρου- Καμηλάκη, διευθύντρια του κέντρου λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών, τα παιδιά των νησιών στις **Κυκλάδες αλλά και σε ολόκληρο το Αιγαίο**, κατασκεύαζαν με χαρτί και ξύλο ένα

ομοίωμα караβιού, το στόλιζαν με χρωματιστά χαρτιά και σχοινιά και γυρνούσαν με αυτό στα σπίτια και έλεγαν τα κάλαντα. Στο караβάκι αυτό, τα παιδιά φύλαγαν τα γλυκίσματα και τα χριστόψωμα που έπαιρναν ως φίλημα από τις νοικοκυρές, αφού τους είχαν τραγουδήσει τα κάλαντα...

ΘΡΑΚΗ

Στη Θράκη τα παιδιά από νωρίς προετοιμάζονται για τα “κόλαντα”, που στα θρακιώτικα θα πει κάλαντα. Την μέρα των Χριστουγέννων τα παιδιά χτυπούν από πόρτα σε πόρτα και λένε τα κόλαντα ενώ οι νοικοκυρές τους έχουν ετοιμάσει παραδοσιακά γλυκά όπως κουραμπιέδες και μελομάκαρονα. Τα κάλαντα στη Θράκη είναι πολλά, αφού κάθε χωριό και πόλη έχει τα δικά της. Τα πιο γνωστά είναι τα κάλαντα της Ορεστιάδας:

‘Χριστός γεννάται Χαρά στον κόσμο, στα παλληκάρια.

Σαράντα μέρες σαράντα νύχτες, η Παναγιά μας κοιλοπονούσε. Κοιλοπονούσε, παρακαλούσε, όλους τους Αγίους, τους Αποστόλους κι ώσπου να πάνε κι ώσπου να έρθουν η Παναγιά μας ξελεφετρώθει ...”

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Πρωτοχρονιατικα έθιμα της Θεσσαλίας, τα ‘Ρουγκατσάρια’

Τα δρώμενα των μεταμφιέσεων. Οι μεταμφιέσεις αναπαριστούν πνεύματα και δυνάμεις της Φύσης από τις οποίες ζητείται βοήθεια για την καλή σοδειά των δημητριακών. Οι μεταμφιεσμένοι φέρουν κουδούνια για να διώξουν κάθε κακό ενώ ταυτόχρονα με το θόρυβο και τα πηδήματα να ‘ξυπνήσουν’ τον σπόρο του σταριού που ‘κοιμάται’ μέσα στη γη. Οι ρουγκατσαραίοι επισκέπτονται όλα τα σπίτια του χωριού και δέχονται γλυκίσματα από τις νοικοκυρές.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Μωμόγεροι

Στα χωριά Πλατανιά και Σιταγροί του Νομού Δράμας συναντάμε το έθιμο των Μωμόγερων. Στην περίπτωση των μωμόγερων, το έθιμο προέρχεται από Πόντιους πρόσφυγες και η ονομασία του προέρχεται από τις λέξεις μίμος ή μώμος και γέρος. Οι πρωταγωνιστές του φορούν προβιές ζώων και μάσκες ενώ ιδιαίτερο είναι το ενδιαφέρον ενός δρώμενου όταν συναντώνται διαφορετικές ομάδες μωμόγερων που οφείλουν να αντιπαρατεθούν σε μια **μάχη** όπου θα κερδίσει ο καλύτερος και ο χαμένος θα δηλώσει υποταγή. Παραλλαγές του ίδιου εθίμου, συναντώνται σε χωριά της Κοζάνης και της Καστοριάς, με την ονομασία Ραγκουτσάρια. Άλλοι το λένε ρογκάτσια ή μπαμπαλιούρια.

Κλαδαριές

Την αυλαία των χριστουγεννιάτικων εθίμων κλείνουν φαντασμαγορικά οι κλαδαριές, φωτιές που ανάβουν την παραμονή των Χριστουγέννων στη Νέα Μεσήμβρια, τη Φλώρινα, τη Σιάτιστα, την Κοζάνη και αλλού και συμβολίζουν τη φωτιά που άναψαν οι ποιμένες της Βηθλεέμ για να ζεσταθεί ο νεογέννητος Χριστός. Και αν κάποτε αυτές οι παραδόσεις ζέσταιναν τις σχέσεις των ανθρώπων και κατάφερναν να τους φέρουν πιο κοντά, σήμερα, εκτός από αυτό, καταφέρνουν να προσελκύσουν πλήθη επισκεπτών από όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό σε μια γνωριμία με την ιστορία και τα ήθη κάθε τόπου.

Στη **Φλώρινα**, οι κάτοικοι υποδέχονται τη γέννηση του Χριστού ανάβοντας μεγάλες φωτιές στις 12 τα μεσάνυχτα. Φωτιές ανάβουν

επίσης και το βράδυ της Πρωτοχρονιάς.

Τα παιδιά της κάθε γειτονιάς αρχίζουν τότε να μαζεύουν ξύλα από κέδρο, να τα βάζουν σε ένα ασφαλές μέρος, για να μη τους τα κλέψουν παιδιά από άλλες γειτονιές και ορίζουν ένα φύλακα για κάθε βραδιά.

Αν τα παιδιά καταφέρουν να κλέψουν ξύλα που προορίζονται για τη φωτιά μιας άλλης γειτονιάς, στήνουν γλέντι για το πανηγύρισουν, ενώ ο ντροπισσμένος θεωρείται ο φύλακας που του έκλεψαν τα ξύλα. Παλιότερα ήταν τόσο μεγάλη η ντροπή για εκείνον που άφησε να του κλέψουν τα ξύλα, που ούτε στο σχολείο δεν τολμούσε να πάει την άλλη μέρα.

«Το Χριστόξυλο»

Στα χωριά της βόρειας Ελλάδας, τις παραμονές των Χριστουγέννων ο νοικοκύρης κάθε σπιτιού ψάχνει στα χωράφια και διαλέγει το πιο όμορφο και γερό ξύλο από πεύκο ή ελιά και το πάει σπίτι του. Αυτό είναι το Χριστόξυλο. Το βράδυ της παραμονής των Χριστουγέννων, όταν όλη η οικογένεια θα είναι μαζεμένη γύρω από το τζάκι, ο νοικοκύρης του σπιτιού ανάβει την καινούρια φωτιά και μπαίνει στην εστία το Χριστόξυλο.

Σύμφωνα με τις παραδόσεις του λαού, καθώς καίγεται το Χριστόξυλο, ζεσταίνεται ο Χριστός στη φάτνη Του. Κάθε οικογένεια, προσπαθεί να διατηρήσει αυτή τη φωτιά αναμμένη για όλο το δωδεκάημερο των εορτών, από τα Χριστούγεννα, μέχρι τα Φώτα.

«Κόλιντα Μπάμπω»

Κυρίως στην Πέλλα αναβιώνει το έθιμο της «Κόλιντα Μπάμπω» που έχει σχέση με τη σφαγή του Ηρώδη. Οι κάτοικοι της περιοχής ανάβουν το βράδυ φωτιές φωνάζοντας «κόλιντα μπάμπω» δηλαδή «σφάζουν γιαγιά». Σύμφωνα με το έθιμο οι φωτιές ανάβουν για να μάθουν οι άνθρωποι για τη σφαγή και να προφυλαχτούν.

Σπόρδισμα των φύλλων

Στο νησί της Θάσου μέχρι σήμερα ακόμα οι οικογένειες κρατούν ένα πολύ παλιό έθιμο είναι το σπόρδισμα των φύλλων και γίνεται ως εξής:

Κάθονται όλοι γύρω από το αναμμένο τζάκι, τραβούν την ανθρακιά προς τα έξω και ρίχνουν γύρω στ' αναμμένα κάρβουνα, φύλλα ελιάς, βάζοντας στο νου τους από μια ευχή, χωρίς όμως να την πουν στους άλλους. Όποιος το φύλλο γυρίσει περισσότερο, εκείνου θα πραγματοποιηθεί και η ευχή του.

«Αράπηδες»

Το έθιμο των Αράπηδων αναβιώνει κάθε χρόνο, στις 6 Ιανουαρίου, στο Μοναστηράκι, το οποίο απέχει από την πόλη της Δράμας μόλις 4 χλμ. Το συναντάμε επίσης και στα χωριά Βύλακας, Πετρούσα και Ξηροπόταμος. Το ίδιο έθιμο αναβιώνει κάθε χρόνο και στη Νικήσιανή του Δήμου Παγγαίου στο νομό Καβάλας. Ανήμερα των Θεοφανείων στη Δημοτική Κοινότητα Νικήσιανης του δήμου Παγγαίου, στο Μοναστηράκι, στον Ξηροπόταμο και στο Βύλακα της Δράμας, τελείται με διάφορες παραλλαγές ένα δρώμενο γνωστό ως Αράπηδες, επειδή στην μεταμφίεση των πρωταγωνιστών κυριαρχεί το μαύρο χρώμα: μαύρες φλοκωτές κάπες και εντυπωσιακές υψικόρυφες προσωπίδες, κεφαλοστολές από γιδοπροβιές. Όλες οι ομάδες των «Αράπηδων» κάνουν κοινή παρέλαση στους δρόμους, κάτω από τους εκκωφαντικούς ήχους των κουδουνιών τους. Δύο αρχηγοί ομάδων παλεύουν μέχρι την τελική πτώση του ενός. Ακολούθως, γύρω από τον πεσμένο αρχηγό, μαζεύονται όλοι, σε μια μυσταγωγία, που τελειώνει με την ανάσταση

του νεκρού και τον ιδιόρρυθμο ξέφρενο χορό όλων, που ακολουθεί. Σύμφωνα με την παράδοση, η παράσταση αυτή συμβολίζει το θάνατο του Διονύσου από τους Τιτάνες και την ανάστασή του από το Δία και παράλληλα την χειμερία νάρκη της φύσης που είναι ο Χειμώνας και στη συνέχεια την ανάσταση της φύσης με τον ερχομό της Άνοιξης.

Τα Μπαμπούγερα της Καλής Βρύσης

Τραγόμορφες φιγούρες των «Μπαμπούγερων», μορφές που ξεπηδούν από τη λατρεία της Μητέρας Γης και του θεού Διονύσου. Άνθρωποι μεταμφιεσμένοι με κατσικοδέρματα και με πρόσωπα μαυρισμένα με αιθάλη, τραγουδούν και χορεύουν, ξορκίζοντας τα κακά πνεύματα. Έτσι και φέτος ανήμερα των Θεοφανείων θα πραγματοποιηθούν τα «Μπαμπούγερα» στην Καλή Βρύση με πλήθος κόσμου να παρακολουθεί το δρώμενο.

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Το τάισμα της βρύσης και το αμίλητο νερό

Σε κάποια χωριά της Στερεάς Ελλάδας, τα χαράματα της ημέρας των Χριστουγέννων, γίνεται το “τάισμα της βρύσης”. Οι κοπέλες του χωριού φέρνουν στη βρύση βούτυρο, μέλι, τυρί, ψημένο σιτάρι, κλαδιά ελιάς και όσπρια για να έχουν καλή σοδειά τα χωράφια. Όποια κοπέλα φτάσει πρώτη στη βρύση, θα είναι η τυχερή της χρονιάς. Στη συνέχεια αλείβουν τη βρύση με βούτυρο και μέλι, με την ευχή όπως τρέχει το νερό έτσι να τρέχει η προκοπή στο σπίτι τους και όπως γλυκό είναι το μέλι έτσι γλυκιά να είναι η ζωή τους. Από τη βρύση παίρνουν νερό και το πηγαίνουν στο σπίτι τους χωρίς να μιλάνε. Με αυτό ραντίζουν το σπίτι για καλή τύχη. Αυτό είναι το “αμίλητο νερό”.

ΚΡΗΤΗ

Το έθιμο της ζύμης στην Κρήτη

Τη νύχτα της παραμονής των Χριστουγέννων έβαζαν λίγη κοινή ζύμη σ' ένα πιάτο και κάποια στιγμή, ενώ βεγγερίζανε (ξενοχτούσαν συζητώντας) περιμένοντας, η ζύμη ανέβαινε και γινόταν προζύμι. Τότε, κατά την πίστη των ανθρώπων, ήταν η ώρα που γεννάται ο Χριστός. Συνδεδεμένο με το έθιμο αυτό είναι και εκείνο με τα κλαδιά και βλαστούς που οι νοικοκυρές έκοβαν το βράδυ της παραμονής των Χριστουγέννων και τα πήγαιναν στο σπίτι. Τα έβαζαν σε ποτήρι με νερό και περίμεναν να ανθίσουν την ώρα της Θείας Γέννησης.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Χριστόψωμο: Το ζύμωμα του χριστόψωμου απαιτεί τα πλέον ακριβά υλικά, όπως φιλοκοσκινισμένο αλεύρι, ροδόκερο, μέλι, σουσάμι, κανέλα και γαρίφαλα. Κατά τη διάρκεια του ζυμώματος λένε και την ευχή: «Ο Χριστός γεννιέται, το φως ανεβαίνει, το προζύμι για να γένει». Πλάθουν το ζυμάρι και παίρνουν τη μισή ζύμη και φτιάχνουν μια κουλούρα. Με την υπόλοιπη φτιάχνουν σταυρό με λουρίδες απ' τη ζύμη. Στο κέντρο βάζουν ένα άσπαστο καρύδι ή ένα αυγό, συμβολίζοντας τη γονιμότητα.

Για το χριστουγεννιάτικο τραπέζι, το Χριστόψωμο είναι ευλογημένο ψωμί, αφού αυτό θα στηρίξει τη ζωή του νοικοκύρη και της οικογένειάς του. Το κόβουν ανήμερα τα Χριστούγεννα, δίνοντας πολλές ευχές.

ΕΘΙΜΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΣΤΗ ΜΑΝΗ

. Στη Μάνη ακούγεται συχνά το τετράστιχο:

**«Του Χριστού χριστόψωμα,
τα Φώτα τηγανίδες
και τη Λαμπρή τυρόπιτες
τ' 'γιου Πετρίου κουλούρες».**

Ειδικά, στο Μανιάτικο χώρο, η αναφορά μας είναι απαραίτητο να προσαρμοστεί στους όρους της ζωής των Μανιατών, στην κουζίνα της ανάγκης, της απλότητας και της σαφήνειας των γεύσεων η οποία βρίσκεται σε απόλυτη αρμονία με το περιβάλλον και εκεί, να τοποθετήσει τις συνήθειες και τα έθιμά τους. Ο πυρήνας της μανιάτικης κουζίνας είναι η λαϊκή δημιουργία της φτώχειας και της στέρησης. Στις συνήθειες, των γιορτινών αυτών ημερών, συνηθίζονται οι τηγανίδες και τα χριστόψωμα, τροφές προσαρμοσμένες στο λιτό και σκληρό βίο των Μανιατών, εφόσον την εποχή αυτή καταγίνονται με το ελαιομάζωμα και παράγουν το λάδι τους, προϊόν απαραίτητης θρεπτικής αξίας, όπου παλιότερα συντηρούσαν εκεί και τα λιγοστά προϊόντα τους. Στην Μάνη, δεν υπάρχει η πολυτέλεια εθίμων με αντίστοιχες εορταστικές εκδηλώσεις και η παρασκευή εδεσμάτων που παρατηρείται αλλού, αφού προέχει ο αγώνας για την επιβίωση...

Οι τηγανίδες, φτιάχνονταν τις ημέρες των Χριστουγέννων και των Φώτων. «Πρόκειται για ζύμη, που την πλάθουν σαν χοντρό μακαρόνι πάχους περίπου του μικρού δακτύλου και μήκους μισού μέτρου, τις τυλίγουν με κέντρο τη μια άκρη και κατόπιν τις τηγανίζουν» Η πρώτη έχει το σχήμα σταυρού. Η νοικοκυρά ρίχνοντάς την μέσα στο αναβραστό το λάδι, που σιτισιρίζει στο βαθουλό τηγάνι πάνω στη σιδεροστιά, σταυροκοπιέται και εύχεται: «να σταυρωθούν τα κακά και του χρόνου». Οι άλλες τηγανίδες έχουν ποικίλα σχήματα.

Σήμερα διατίθενται στους φούρνους της περιοχής, έχουν αγαπηθεί πολύ από τους επισκέπτες και γίνονται ανάρπαστες όλον τον χρόνο.

Το σπάσιμο του ροδιού

Το πρωί της Πρωτοχρονιάς, η οικογένεια πηγαίνει στην εκκλησία για τη Θεία Λειτουργία του Μεγάλου Βασιλείου και ο νοικοκύρης κουβαλά μαζί του ένα ρόδι για να το «λειτουργήσει». Κατά την επιστροφή στο σπίτι, ο νοικοκύρης πρέπει να χτυπήσει το κουδούνι της εξώπορτας -δεν κάνει να ανοίξει ο ίδιος με το κλειδί του- και έτσι να είναι ο πρώτος που θα μπει στο σπίτι για να κάνει το καλό ποδαρικό, με το ρόδι στο χέρι.

Μπαίνοντας μέσα, με το δεξί, σπάει το ρόδι πίσω από την εξώπορτα, το ρίχνει δηλαδή κάτω με δύναμη για να σπάσει και να πεταχτούν οι ρώγες του παντού και ταυτόχρονα λέει: «με υγεία, ευτυχία και χαρά το νέο έτος

κι όσες ρώγες έχει το ρόδι, τόσες λίρες να έχει η σέπη μας όλη τη χρονιά». Τα παιδιά μαζεμένα γύρω-γύρω

κοιτάζουν οι ρώγες αν είναι τραγανές και κατακόκκινες. Όσο γερές κι όμορφες είναι οι ρώγες, τόσο χαρούμενες κι ευλογημένες θα είναι οι μέρες που φέρνει μαζί του ο νέος χρόνος.

Αρκαδία

Την παραμονή των Χριστουγέννων οι κάτοικοι τοποθετούν ένα μεγάλο κούτσουρο στο τζάκι ώστε να καίει ολη μέρα “να ζεσταίνει την Παναγιά που γεννούσε”. Επίσης οι γυναίκες καθαρίζουν τις εικόνες του σπιτιού με βαμβάκι και κρασί.

ΉΠΕΙΡΟΣ

Η προετοιμασία για τον εορτασμό των Χριστουγέννων στην Ήπειρο ξεκινούσε από τον Νοέμβριο και συγκεκριμένα από την γιορτή του Αγίου Ανδρέα, όπου οι Ηπειρώτισσες έβραζαν τα παραδοσιακά μπόλια, με καλαμπόκι κι άλλα όσπρια. Τον Δεκέμβριο οι νοικοκυρές της Ηπείρου, συνήθιζαν να φτιάχνουν τα σπάργανα. Ακόμη έπλαθαν **κουλούρια** κι έφτιαχναν **γλυκά**.

Την παραμονή κυρίως στις πόλεις της Ηπείρου τα παιδιά έβγαιναν στις γειτονιές να πούνε τα κάλαντα. Στα χωριά το έθιμο αυτό δεν ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένο γιατί τα σπίτια είναι αραιοκατοικημένα και το κρύο τσουχτερό κρύο δεν επιτρέπει να περπατούν μικρά παιδιά σε μεγάλες αποστάσεις μέσα στο κρύο. Αυτό διατηρείται ακόμη και σήμερα, καθώς πολύ λίγα παιδάκια στην ευρύτερη περιφέρεια της Ηπείρου τριγυρνούν στα σπίτια για να πούνε τα κάλαντα.

Το αναμμένο πουρνάρι

Όταν γεννήθηκε ο Χριστός και πήγαν, οι βοσκοί να προσκυνήσουν, ήταν νύχτα. Βρήκαν τότε ένα ξερό πουρνάρι και έκοψαν τα κλαδιά του. Πήρε ο καθένας από ένα κλαδί στο χέρι, του έβαλε φωτιά και γέμισε το σκοτεινό βουνό χαρούμενες φωτιές, τριξίματα και κρότους. Από τότε, όποιος πάει στο σπίτι του γείτονα για να πει τα χρόνια πολλά, καθώς και όλα τα παιδιά τα παντρεμένα, που θα πάνε στο πατρικό τους σπίτι κρατούν ένα **κλαρί πουρνάρι**, ή κάποιο άλλο κλαδί που καίει τρίζοντας. Στο δρόμο το **ανάβουν** και το πηγαίνουν έτσι αναμμένο στο πατρικό τους σπίτι και γεμίζουν χαρούμενες

φωτιές και κρότους τα σκοτεινά δρομάκια του χωριού.

Ακόμη και στα Γιάννενα το ίδιο κάνουν. Μόνο που εκεί δεν κρατούν ολόκληρο το κλαρί το πουρνάρι αναμμένο στο χέρι τους – είναι μεγάλη πολιτεία τα Γιάννενα – αλλά κρατούν στη χούφτα τους μια χεριά δαφνόφυλλα και πουρνάρφυλλα, που τα πετούν στο τζάκι, μόλις μπούνε και καλημερίζουν. Κι όταν τα φύλλα τα ξερά πιάσουν φωτιά κι αρχίσουν να τρίζουν και να πετάνε σπίθες, εύχονται: «Αρνιά, κατσίκια, νύφες και γαμπρούς!» Αυτή είναι η καλύτερη ευχή για κάθε νοικοκύρη. Να προκόβουν τα κοπάδια του, να πληθαίνει η φαμελιά του, να μεγαλώνουν τα κορίτσια και τα παλικάρια του, να του φέρνουν στο σπίτι νύφες και γαμπρούς, να του δώσουν εγγόνια που δε θ' αφήσουν τ' όνομα το πατρικό να σβήσει.

Τα σπάργανα του Χριστού

Ένα από τα σημαντικά Χριστουγεννιάτικα έθιμα της Ηπείρου τα παλιά χρόνια ήταν να φτιάχνουν τηγανίτες στην πλάκα. Πρόκειται για ένα τοπικό γλύκισμα. Οι τηγανίτες ήταν μελωμένες με ζαχαρόνερο, καρύδια και κανέλα. Αυτά κατά την παράδοση ήταν τα σπάργανα του Χριστού στη φάτνη. Ήταν μια στίβα από τηγανίτες ψημένες στο τζάκι σε πυρωμένη πέτρα.

Τις τηγανίτες τις έτρωγαν το βράδυ της παραμονής των Χριστουγέννων. Η προετοιμασία των Χριστουγέννων όμως ξεκινούσε από τις 30 Νοεμβρίου,

του Αγίου Αντρέα, όπου έβραζαν τα παραδοσιακά μπόλια με καλαμπόκι και ό,τι άλλα σπόρια είχε σπείρει ο καθένας στο χωράφι του.

Τα καρύδια

Τα καρύδια είναι ένα παραδοσιακό ομαδικό παιχνίδι που παίζουν τα παιδιά. Οι κανόνες του παιχνιδιού έχουν ως εξής: Κάποιο παιδί χαράζει στο χώμα μια ευθεία γραμμή. Πάνω σ' αυτή, κάθε παίκτης βάζει κι από ένα καρύδι στη σειρά. Μετά, ο κάθε παίκτης με τη σειρά του και από κάθετη απόσταση ενός με δύο μέτρα από τη γραμμή των καρυδιών, σημαδεύει σκυφτός, και με το μεγαλύτερο και το πιο στρογγυλό καρύδι του, κάποιο άλλο καρύδι. Όποιο καρύδι πετύχει και το βγάλει έξω από τη γραμμή το κερδίζει και δοκιμάζει ξανά σημαδεύοντας κάποιο άλλο καρύδι. Αν αστοχήσει, συνεχίζει ο επόμενος παίκτης. Το παιχνίδι συνεχίζεται μέχρι να βγουν από τη γραμμή όλα τα καρύδια.

Το σφάξιμο του γουρουνιού

Κάθε σπίτι είχε το γουρούνι του. Το έπαιρναν συνήθως το καλοκαίρι και το έσφαζαν την παραμονή των Χριστουγέννων. Διέθεταν ξεχωριστό μέρος για διαμονή του, το «**γουρνοκούμασο**» και το τάζαν με καλαμπόκι, κριθάρι, τυρόγαλα και τα περισσεύματα των φαγητών της οικογένειας. Η σφαγή των γουρουνιών γινόταν την ίδια ημέρα απ' όλους, γεγονός που αποτελούσε πανηγύρι για τα μικρά παιδιά, όσα βέβαια είχαν τη δύναμη ν' αντέξουν

το σκληρό θέαμα. Η προετοιμασία για το σφάξιμο του γουρουνιού γινόταν με εξαιρετική φροντίδα, ενώ επακολουθούσε γλέντι μέχρι τα ξημερώματα, για να επαναληφθεί η ίδια διαδικασία την επόμενη και τη μεθεπόμενη μέρα. Τρεις-τέσσερις συγγενικές οικογένειες καθόριζαν με τη σειρά ποια ημέρα θα έσφαζε το γουρούνι της. Για κάθε σφαγή μεγάλου γουρουνιού απαιτούνταν 5-6 άνδρες, εκτός των παιδιών, που είχαν ηλικία πολλές φορές 20-25 ετών. Τα πιο παλιά χρόνια και ιδίως όταν το γουρούνι ήταν μεγάλο σε ηλικία, από το τομάρι του έκαναν τα **γουρνουτσάρουχα**.

Η επεξεργασία συνεχίζονταν μέχρι να μπουν όλα σε τάξη: Να γυριστούν και να πλυθούν τα έντερα για λουκάνικα, να καθαριστούν το κεφάλι και τα πόδια ακόμα και η ουρά για να γίνουν πατσάς. Όλοι περίμεναν να γευθούν τις τσιγαρίδες και τα αυτοσχέδια γεμιστά λουκάνικα τις μέρες των γιορτών.

Παραδοσιακή κρεατόπιτα αντί για βασιλόπιτα

Στην Ηγουμενίτσα αντί για βασιλόπιτα που είναι συνήθως γλυκιά φτιάχναν μια παραδοσιακή με φύλλο, κρέας και ρύζι **κρεατόπιτα** στην οποία έβαζαν φλουρί και όποιος το κέρδιζε ήταν ο τυχερός της χρονιάς.

Παραδοσιακή κοτόσουπα

Κοτόσουπα. Μετά τη Μεταλαβιά (Θεία Κοινωνία), όλη η οικογένεια, αφού επέστρεφε στο σπίτι, έβραζε μόνο το ρύζι.

ΝΗΣΙΑ ΙΟΝΙΟΥ

Η Κουλούρα της Παραμονής των Χριστουγέννων της Ζακύνθου

Στη Ζάκυνθο, ένα νησί που υπήρξε για πολλούς αιώνες σταυροδρόμι λαών και πολιτισμών τα έθιμα σχηματοποιήθηκαν στην διαδρομή του χρόνου με διάχυτες τις επιρροές της θρησκευτικής μας παράδοσης αλλά με στοιχεία τόσο από την ανατολική ορθόδοξη εκκλησία όσο και από τη δυτική καθολική εκκλησία.

Η ημέρα της παραμονής των Χριστουγέννων είναι μία από τις σημαντικότερες μέρες του χρόνου για κάθε Ζακυνθινή οικογένεια. Όλα τα μέλη της μαζεύονται στο πατρικό σπίτι της οικογένειας ώστε να κόψουν όλοι μαζί την Ζακυνθινή παραμονιάτικη **κουλούρα** των Χριστουγέννων.

Η ζακυνθινή κουλούρα είναι μοναδικό έθιμο στο νησί και αποτελεί μια πραγματική ιεροτελεστία για κάθε σπίτι. Συμβολίζει την ενότητα της οικογένειας και την πίστη στη γέννηση του θεανθρώπου.

Την διαδικασία της κοπής την αναλαμβάνει το γηραιότερο μέλος της οικογένειας. Αυτό παίρνει της κουλούρα στα χέρια του, την κρατάει από την κάτω πλευρά της, την βάζει πάνω από το τζάκι ή σε μια γωνία του σπιτιού και με ένα ποτήρι κρασί αλλά και με λάδι, την βρέχει από πάνω σχηματίζοντας έναν σταυρό. Χαράματα της προπαραμονής των Χριστουγέννων η νοικοκυρά έχει ξεκινήσει το ζύμωμα ενώ έχει αρχίσει να ζεσταίνει τον φούρνο για το ψήσιμο των χριστόψωμων (κουλούρων).

Αφού σταυρώσει τρεις φορές τα υλικά μέσα στη σκάφη αρχίζει και ζυμώνει το προζύμι και αργότερα ζυμώνει τα χριστόψωμα. Ένα ξεχωριστό χριστόψωμο με τρύπα στη μέση θα είναι η περίφημη Ζακυνθινή παραμονιάτικη κουλούρα των Χριστουγέννων. που μέσα βάζει ένα κέρμα ή όπως το ονομάζουν οι ντόπιοι "ήυρεμα".

Πάνω στο τραπέζι, την παραμονή των Χριστουγέννων, το μόνο φαγητό που υπάρχουν είναι μπρόκολα και ελιές. Όταν έρθει η ώρα της κοπής της κουλούρας, όλοι κάθονται στο τραπέζι και ο αρχηγός της οικογένειας, αρχίζει να κόβει από τυχαίο σημείο την κουλούρα. Το πρώτο κομμάτι είναι του Χριστού ή του φτωχού, το δεύτερο του σπιτιού και τα άλλα των υπολοίπων μελών της οικογένειας, πάντα κατά σειρά ηλικίας, από το μεγαλύτερο προς το μικρότερο.

Την ίδια μέρα το μεσημέρι, όλη η οικογένεια μαζεύεται γύρω από το τραπέζι και περιμένουν με λαχτάρα τις νοικοκυρές του σπιτιού να φέρουν τη βραστή γαλοπούλα, αυγολέμονο και φυσικά το κρασί.

Η Ζακυνθινή παραμονιάτικη κουλούρα των Χριστουγέννων, σύμφωνα με μια παλιά τοπική παράδοση, συμβολίζει το άστρο της Βηθλεέμ, που οδήγησε τους τρεις Μάγους στο Σπήλαιο της Γέννησης. Το "ήυρεμα" συμβολίζει το Θείο Βρέφος. Το κρασί και το λάδι, που ρίχνει ο σπιτονοικοκύρης στη φωτιά από το κέντρο της κουλούρας, συμβολίζουν τα δώρα των Μάγων.

Η φλόγα που φουντώνει στιγμιαία, δείχνει την Ανάσταση του Ιησού και την απολύτρωση των Πρωτοπλάστων. Τέλος οι πυροβολισμοί που ρίχνονται και λένε "για τον Ηρώδη", δείχνουν την αγανάκτηση των ανθρώπων για τον καταχθόνιο διώκτη του νεογέννητου Χριστού.

Έθιμα Χριστουγέννων και Πρωτοχρονιάς στην Κέρκυρα

Στην Κέρκυρα, το γιορτινό χρώμα δίνουν οι φιλαρμονικές και οι κανταδόροι. Την παραμονή στους δρόμους της αγοράς και τις πλατείες ηχούν παραδοσιακά κάλαντα.

Στην Κέρκυρα όπως και σε όλα τα Ιόνια Νησιά, είναι έθιμο να στολίζουν τα σπίτια με κλαδιά αγριοκουμαριάς που είναι φορτωμένα με κόκκινους καρπούς και μυρτιές.

Στα χωριά, το βράδυ της παραμονής, οι νοικοκυρές φτιάχνουν «λουκουμάδες» από νερό, αλεύρι και μαγιά οι οποίες συμπληρώνουν το πρωτοχρονιάτικο κέρασμα και σερβίρονται με μέλι και καρύδια.

Την παραμονή της Πρωτοχρονιάς το σκηνικό των Χριστουγέννων επαναλαμβάνεται, ακόμη και οι μικροί που λένε τα κάλαντα, τα συνοδεύουν είτε με φουσαρμόνικα, είτε με τύμπανο.

Το Πρωτοχρονιάτικο έθιμο της κολόνιας στην Κέρκυρα

Το ιδιαίτερο της ημέρας εκείνης είναι η αναβίωση του εθίμου της κολόνιας, νέοι και γέροι ραίνουν με κολόνια όλους τους περαστικούς, άγνωστους, γνωστούς και φίλους και εύχονται «καλή αποκοπή», να αποχωριστούν δηλαδή με το καλό τον παλιό χρόνο, ενώ τα οι μοναδικοί στίχοι της πρωτοχρονιάτικης καντάδας ακούγονται παντού προμηνύοντας την εορτή που έρχεται.

Στην Βόρεια Κέρκυρα ανήμερα της Πρωτοχρονιάς οι γεροντότεροι του χωριού ξυπνάνε από τα χαράματα. Το έθιμο επιτάσσει εδώ και εκατοντάδες χρόνια να είναι οι πρώτοι που θα καλωσορίσουν το νέο έτος. Βγαίνουν στα παράθυρα, ή στις αυλές τους και αγναντεύοντας τα βουνά και κυρίως τον Παντοκράτορα, το πιο ψηλό βουνό της Κέρκυρας, λένε με απόλυτη κατάνυξη:

«Καλημέρα σας βουνά και καλή πρωτοχρονιά, σαν τα βουνά να είμαι γερός, σαν την θάλασσα ξυπνός και σαν τα θαλασσοκύματα να κάνω τα θελήματα...»

ΚΕΦΑΛΟΝΙΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

Αυτή την εποχή η αγριοκουμαριά είναι φορτωμένη με ζηρούς γλυκούς κόκκινους καρπούς. Κατά το έθιμο κλαδιά κουμαριάς και μυρτιάς στολίζουν το σπίτι τα Χριστούγεννα.

Οι νοικοκυρές ψήνουν το Χριστόψωμο, το διακοσμούν με το σχήμα του Σταυρού και το στολίζουν με αμύγδαλα και καρύδια. Τον παλιό καιρό γυρίζοντας από την εκκλησία μετά την νυχτερινή λειτουργία των Χριστουγέννων, ο νοικοκύρης κρατούσε το Χριστόψωμο πάνω από την φωτιά στο τζάκι και έριχνε πάνω του λάδι τρεις φορές, λέγοντας: "Χριστός γεννιέται, το φως αξαίνει". Κατόπιν κάθε μέλος της οικογένειας έκοβε ένα κομμάτι και το υπόλοιπο το πήγαιναν στον σταύλο και τάιζαν τα ζώα σε ανάμνηση της ζεστασιάς που

πρόσφεραν στον Χριστό στην γέννησή του.

Σε μερικά χωριά την παραμονή των Χριστουγέννων φτιάχνουν μπομπότα και Χριστόψωμο το οποίο έχει στη μέση σημάδι από τη μεγάλη σφραγίδα και έχει πέντε άκρες σαν το χέρι του Χριστού. Επίσης, την ημέρα της Πρωτοχρονιάς οι γυναίκες φτιάχνουν τηγανίτες και μαγειρεύουν το "χοντρό", (μοιάζει με λαδερή σούπα και έχει λάδι και αλάτι και την τρώνε για πρωινό).

Την Παραμονή της Πρωτοχρονιάς οι Κεφαλονίτες πηγαίνουν στην εξοχή και ξεριζώνουν μια **αγιοβασιλίτσα** (ασκυνοκάρα) την οποία κρεμάνε πάνω από την πόρτα του σπιτιού για να φέρει υγεία, καλή τύχη και προστασία στο σπίτι και την οικογένεια για όλο το χρόνο. Αυτό το έθιμο έχει διασωθεί από την αρχαιότητα. Το σημερινό όνομα του φυτού οφείλεται στον Άγιο Βασίλειο που γιορτάζει εκείνη την ημέρα.

Είναι επίσης Πρωτοχρονιάτικο έθιμο να σπάρουν ένα ρόδι πετώντας το στο έδαφος μπροστά από την είσοδο του σπιτιού, ελευθερώνοντας τους σπόρους. Ο αριθμός των ευχών για το σπίτι και την οικογένεια είναι ίδιος με τα σπυριά που περιέχονται στον καρπό.

ΛΕΥΚΑΔΙΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

Οι κουτσούνες

Κουτσούνες λέγονται οι αγριοκρεμμύδες. Θεωρούνται σύμβολα τύχης. Παιδιά -και όχι μόνο- ξεριζώνουν κουτσούνες απ' τις εξοχές της Χώρας και των χωριών και τις πηγαίνουν στα σπίτια τους ή τις πουλάνε. Παλιά στα χωριά τις έβαζαν στο κατώι, ενώ στη Χώρα τις τοποθετούσαν στην κουζίνα.

Η βασιλόπιτα

Το παραδοσιακό λευκαδίτικο γλυκό, η λαδόπιτα ή «κουσμερή» την Πρωτοχρονιά λέγεται «βασιλόπιτα». Οι λαδόπιτες είναι μελόπιτες (με μέλι), ζαχαρόπιτες (με ζάχαρη) ή πετιμεζόπιτες (με πετιμέζι, δηλ. σιρόπι βρασμένου μούστου). Την κόβει ο αρχηγός της οικογένειας το βράδυ της παραμονής της Πρωτοχρονιάς. Κόβει πρώτα ένα κομμάτι για τον Χριστό, ύστερα της Παναγίας, του Αγ. Βασιλείου και για κάθε μέλος της οικογένειας. Όποιος πετύχει στο κομμάτι του το κρυμμένο φλουρί, θα' ναι ο καλότυχος της χρονιάς.